

Kultur

Viktigt att lyssna till stenens röst

Kristianstad 2018-02-21 00.38



Foto: Bosse Nilsson

Konstnären Hanna Ljungh vid sitt kuriosakabinett.

När konsthallen i Vattenriket blickar mot grantrakternas Stenrike blir det en upplevelse som konstskribenten Carolina Söderholm uppskattar. De fyra konstnärerna i "Stenens röst" visar på stenens tunga historia och stora betydelse för vår tid och framtid.

"Stenens röst" kallar Kristianstads konsthall vårens satsning. Och stenen låter verkligen, med ett svirrande och knirrande ljud. Vid entrén lyssnar jag spant i hörlurarna på Ulrika Sparres ljudupptagning från Stockholms skärgård av bergets inre klanger. Den märkliga upplevelsen är en lovande start, och jag blir inte besviken på vad som följer. Med oförutsägbara grepp lyckas utställningen ge nytt liv åt konstens äldsta material.



En sekvens ur Ulrika Sparres film "Ear to the ground".

Det är annars lätt att se sten som en motsats till det organiskt levande och mjuka. En hård materia av mineraler och metaller som sedan jordens uppkomst pressats samman under och ovan mark. Men även stenen förändras av vädrets och naturens krafter, människa och maskin.

Cecilia Edefalk har samlat öronformade stenar, som kunde de också lyssna. Visuellt lockar projektet knappast med samma dragningskraft som det måleri hon annars är känd för. Dess styrka ligger helt och hållet i tanken: vad skulle dessa stenar kunna berätta? Åldern för den diabas som bryts i Östra Göinge uppskattas till runt en miljard år. Det svarta guldet, som den sällsynta bergarten kallas, utgör även något av en utgångspunkt för utställningen.

Det nordskånska stenriket har länge dragit till sig konstnärer från hela världen, och dit kom Ulrika Sparre som stipendiat för ett par år sedan. Sedan dess har hon fortsatt arbeta med sten, från isländsk lava till Sydafrikas vita kvarts. Tillsammans med konsthallschef Marika Reuterswärd är hon curator för utställningen, där fyra konstnärer från olika generationer närmar sig materialet från olika perspektiv: geologiska, geografiska och ekologiska. Men det handlar också om filosofi och politik, estetik och ekonomi, från romantikens känslostormande natursvärmeri till 2000-talets gruvdrift och industriella exploatering, vars konsekvenser ofta är förödande för både arbetare och miljö.



Hanna Ljungh: "To hold (a stone in my hand)"

Om stenen sedan grottmålningar och runristningar följt konsten från dess födelse har den historiskt främst använts som material. Våra städer och museer är fyllda av skulpturer och ornament som huggits, mejslats och polerats fram ur marmor och granit. I kontrast lyfter denna utställning uppfriskande nog fram stenen i sig själv – men också som idé och fenomen.

Riktigt spännande blir det när Hanna Ljungh gör sin egen tolkning av historiens kuriosakabinett - de samlingar som från renässansen och framåt fylldes med allehanda troféer från växt- och djurriket, mineraler, kristaller och kulturskatter från främmande breddgrader. I Ljunghs stilfullt presenterade minikabinett visar hon istället på det kuriösa sambandet mellan människa och sten. Handgripligt demonstrerar hon hur vi i stor utsträckning består av samma organiska beståndsdelar när det gäller grundämnen, molekyler och atomer. Bakom glaset vilar en kolkump på 10,4 kilo, vilket också är den mängd kol hennes egen kropp rymmer. I nästa låda väntar sex gram järn, som i detta fall hämtats från en järnmeteorit funnen i norra Norrbotten, och vars ålder uppskattas till 4,5 miljarder år. Perspektiven svindlar. Det ämne som pulserar i våra blodådror förenar oss med rymdens himlakroppar och fallande stjärnor.



Foto: Regionmuseet/pressbild

Richard Long: "Breaky Botton Flint Circle" (1981)

Medan Sparre, Ljungh och Edefalk alla är verksamma i Stockholm, har brittiske Richard Long hemstaden Bristol som bas. Född 1945 är han utställningens veteran och en internationell legend inom så kallad land art, med sina verk genomförda ute i landskapet. Men till skillnad från amerikanske Robert Smithson, världskänd för sin snirklande stenpir "Spiral Jetty" i Great Salt Lake i Utah, lämnar han inga spår efter sig i som inte enkelt kan återställas. I en liknande anda, men med än mer flyktiga metoder arbetar engelske Andy Goldsworthy. I vinter visar han sina storslagna men sköra installationer på Skissernas museum i Lund, där pinnar, löv och grässtrån tecknar linjer och former i rummet och landskapet (till och med 25/2).

Under åren har Richard Long utvecklat vandringen till sin konstnärliga metod, då han samlar intryck och material. I Kristianstad breder hans cirkel av flinta, plockad i Limhamns kalkbrott, ut sig på golvet. Mötet mellan stenens knaggliga former och cirkelns perfekta form, ger verket en mytisk och rituell laddning. Med sin lågmälda skönhet förhåller det sig till en uråldrig tradition. Från Stone Henge till Ale Stenar har stenen trots sin tunga, jordbundna massa stått för något heligt och andligt, och pekat mot den mänskliga tillvarons immateriella dimensioner.

Lika ofta har den fungerat som minnesmonument, vägvisare och landmärke, där bergets fjärran toppar eggat människans fantasi och erövrarlust. I en serie verk har Hanna Ljungh följt de mätningar som varje år görs av Sveriges högsta punkt, Kebnekajses södra topp. Gjord av glaciär har den de senaste decennierna krympt ungefär en meter varje år i takt med att isen smälter på grund av den globala uppvärmningen. Rätt som det är hörs dova vibrationer medan blyertsstiftet sätts i häftig rörelse i hennes hembyggda seismograf. Teckningsmaskinen tolkar det årliga mätresultat som finns dokumenterat allt sedan forskarna började mäta sydtoppen 1903.

Därmed tränger även klimatförändringarnas konsekvenser in i "Stenens röst", som visar sig rymma inte bara en utan många intressanta berättelser. Fast någon form av introduktion ska helst till för att få stenen att tala, så ha katalogblad och verklista tillhands. Det här är en utställning som kräver tid men öppnar desto fler oväntade perspektiv.



Foto: Regionmuseet/pressbild

Cecilia Edelfalk: "Mountains mouth" (2004)



Foto: Regionmuseet/pressbild

Ulrika Sparre: "I've achieved nothing until I found myself"

Konst

Utställningen "Stenens röst" med fyra konstnärer: Cecilia Edelfalk, Hanna Ljungh, Richard Long och Ulrika Sparre.

Visas på Kristianstads konsthall till 1 maj 2018.

CAROLINA SÖDERHOLM
